

V. Évfolyam 2. szám - 2010. június

Tóth András

toth.andras@regiment.hu

Farkas Tibor

farkas.tibor@zmne.hu

Pándi Erik

pandi.erik@zmne.hu

A VÁLSÁGREAGÁLÓ MŰVELETEK HÍRADÓ ÉS INFORMATIKAI TÁMOGATÁSÁNAK ELMÉLETI ALAPJA

Absztrakt

Az elmúlt több mint másfél évtizedben lezajlott világpolitikai folyamatok jelentős befolyást gyakoroltak a nemzetközi biztonságpolitikára. A hidegháborúval a globális méretű politikai, gazdasági és katonai szembenállás ugyan megszűnt és minimálisra csökkent egy világméretű fegyveres konfliktus veszélye, de új típusú konfliktusforrások, és új kihívások törtek felszínre. Jelen közlemény az MH-val, illetőleg a híradó és informatikai rendszerével kapcsolatosan fennálló feladatokra világít rá.

The international security policy had changed by the process of world-politics, in the last one and half decade. After the end of the cold war, global political, economic and military opposition was broke off, and the danger of word-wide armed conflict is very law. But the new type of conflicts and new challenges appeared, which's supplement the conventional contingency. This article deals with the Hungarian Defence Forces and the extant tasks of the CIS.

Kulcsszavak: *háborús és nem háborús műveletek, híradó és informatikai rendszer, válságreagáló műveletek, vezetés és irányítás ~ military operations other than war, communication and information system, command and control*

1. A NATO válságreagáló műveletének alapelvei, a szövetséges erők képességei

A nem háborús katonai műveletek¹ új típusú sajátos szemléletet, és az adott válság rendezéséhez legalkalmasabb, változó összetételű szervezeteket követelt meg. A politikai döntéseket követően, a megalakításra kerülő katonai szervezeteket különböző civil egységekkel kooperálva szervezik meg, amelyek együttműködése a sikeres műveleti feladat végrehajtásának alapvető követelménye². A létrehozott ideiglenes katonai szervezetek speciális kiképzési, felkészítési formákat igényelnek az adott területnek megfelelően, és a végrehajtott műveletek megkövetelik az egyéni-, technikai biztosítást, felszerelést és a szilárd, rugalmas vezetést.³

A NATO válságreagáló műveleteknek (CRO)⁴ nevezi azokat a tevékenységeket, amelyek a kialakult konfliktus kezelésére, esetlegesen megelőzésére, a válságkezelésre irányulnak. **Tehát a CRO minden esetben egy összetett, többfunkciós művelet, amely során katonai képességek kerülnek felhasználásra polgári-, humanitárius- és más rendészeti szervekkel együttműködve, amely a megelőzésre, ellentevékenységekre, és a kialakult helyzet stabilizálására, és esetlegesen egyéb kiegészítő tevékenységekre irányul.** Természetesen ezeknek a műveleteknek összhangban kell lenniük a vonatkozó nemzetközi jogokkal, felhatalmazásokkal és mandátumokkal. Az 1999-ben elfogadott stratégiai koncepció⁵ alapján a Szövetség legfontosabb feladata a különböző konfliktusok, az instabil államok helyzetéből adódó biztonsági kockázatok megszüntetése és felszámolása, kiemelve a közel-keleti és észak-afrikai térség biztonsági kockázatát. Véleményem szerint ezt a dokumentumot kell kezelni az alapvető, a jelenleg is érvényben lévő elvek „alapkövének”. A NATO Katonai Bizottsága⁶ segíti a Szövetséget az átfogó stratégiai koncepciók kidolgozásában az általuk elkészített dokumentumokkal, amelyek ajánlások a katonai erők felkészítésre és a készenléti tervek végrehajtására. Ebben az időszakban kerültek felállításra a többnemzeti összhaderőnemi alkalmi harci kötelékek⁷, amelyek rugalmas, mozgékony kötelékek a többfunkciós alkalmazások ellátására.

A NATO-t létrehozó Észak-atlanti Szerződés 14 cikkelyből áll, amely V. cikkelye rendelkezik a kollektív védelemről. Az V. cikkely értelmében bármely tagállamot ért támadás az egész Szövetség elleni támadást jelenti, amellyel szemben a szervezet fegyveres fellépést tesz a béke és biztonság helyreállítása érdekében. Az idő előrehaladtával, a technológiai fejlesztések rohamos ütemével párhuzamosan megváltoznak a veszélyek jellegei, ezért napjainkban a szakértőkben több kérdés is felmerül, amely alapjaiban változtatja meg az alapelveket, stratégiákat. Ilyen a kibernetikai támadások kérdésköre is. Rábai Zsolt előadásában felhívta a figyelmet, hogy egy NATO-tagország elleni hagyományos értelemben vett támadásra történő reagálást tartalmazza az V. cikkely, de ha az adott nemzet gazdaságát is fenyegető számítógépes támadás éri a tagállamot, akkor az értelmezhető vagy sem az V. cikkelyben megfogalmazottaknak. [2]

¹ Az amerikai hadsereg megfogalmazása szerint: Military Operations Other Than War (MOOTW) [1]

² Fontosnak tartom a polgári szervezetekkel történő együttműködés elsajátítását, amely a műveleti feladatra és annak minden oldalú biztosítására egyaránt kiterjed.

³ A speciális felszerelés, technikai biztosítás természetesen a híradó- és informatikai rendszereket is magába foglalja, amelyek alkalmazása kiemelt fontosságú a vezetés és irányítás támogatásában.

⁴ Crisis Response Operations

⁵ Washington, 1999. április 23.

⁶ Military Committee; Az általuk kidolgozott dokumentumokat „MC”-nek nevezik.

⁷ CJTF (Combined Joint Task Forces)

Az előzőekben leírt válságreagáló műveletek a NATO válságkezelésének részét képezi, amelyet az V. cikkely alá nem tartozó műveletekként azonosítja a Szövetség. A NATO alapokmányai közül meg kell említenem az AJP-3.4 Non Article 5, Crisis Response Operations-t⁸, amely a vonatkozó doktrína ezen típusú műveletek végrehajtása során, illetve a Katonai Tanács dokumentumát az MC 327/2-t⁹ és az AJP-01B (C)¹⁰ doktrínát. A dokumentumok, és a koncepció szerint fel kell készíteni a tagállamok fegyveres erőit a válságok kezelésére, fegyveres konfliktusokra, amely célja, hogy a Szövetség kellő időben és összehangoltan reagáljon a fenyegetésekre. A szabályzatok, okmányok minden esetben behatárolják a vezetés és irányítást, a részvételt a műveletek teljes spektrumában és a különböző típusú műveleteket. A tagországok az ilyen típusú műveletekben nem minden esetben vesznek részt, eltérően a kollektív védelemtől. A Szövetség esetleges felkérésére, a nemzetek politikai döntését követően vállalnak feladatokat lehetőségeikhez mérten. A megszervezésre kerülő többnemzeti műveletek az alábbi főbb kategóriákba sorolhatók:

- ◆ béketámogató műveletek (Peace Support Operations);
- ◆ egyéb műveletek.

A különböző nemzeteket, szervezeteket figyelembe véve ez az alapvető felosztás eltérő lehet, amelyet az alábbiakban fogalmaztak meg a szerzők „A Válságreagáló műveletek elmélete és gyakorlata a 21. században” című egyetemi jegyzetben: „Mindenek előtt célszerű tisztázni, hogy mint minden felosztás ez is esetleges. A válságreagáló műveletek meghatározására az egyes országok, a NATO, és más nemzetközi szervezetek által elfogadott és használt felosztás nem egységes. A NATO-ban használt felosztás szerint ezek az alábbiak: Először béketámogató műveletek [...] Másodszor, Humanitárius műveletek [...] Harmadszor, Kutató-mentő műveletek. [3]

A béketámogató műveletek valamilyen nemzetközi szervezet¹¹ felhatalmazását követően kerülnek végrehajtásra a Szövetség vezetésével, a feladatokat ellátó nemzetek részvételével. Fontos megjegyezni, hogy ezekben a műveletekben a nem NATO tagállamok is részt vehetnek, felajánlhatnak erőket. A béketámogató műveletek az alábbiak szerint lehet szétválasztani, a konfliktushelyzet kialakulásától kezdve, a békeállapot újbóli eléréséig, időrendben. (Természetesen ezek szintén változhatnak a válság intenzitásától, a közbelépéstől, és egyéb más tényezőtől.)

- ◆ *konfliktus megelőzés (conflict prevention)*; amely a diplomáciai lépésektől általában a kijelölt alegységek telepítéséig terjedő időszak tevékenységei, magukba foglalva a fegyveres összetűzések kialakulásának megakadályozását;
- ◆ *béketeremtés (peace-making)*, a konfliktus megelőzést követő tevékenység, amely a már kirobbant fegyveres összetűzések megfékezésére irányul, főként diplomáciai úton és megelőző katonai lépésekkel;
- ◆ *békekikényszerítés (peace enforcement)* olyan diplomáciai, katonai, gazdasági lépések (vagy együttes alkalmazása) adaptálása, amelyet a békés eszközök eredménytelenségét követően katonai kényszerítő eljárás mód követ;
- ◆ *békefenntartás (peace-keeping)* célja, hogy a már kialakult (kikényszerített) béke helyzetet, stabilitást a műveletekben résztvevő erők stabilizálják,

⁸ 5. Cikkelyen Kívüli Válságreagáló Műveletek; NATO, 2005. március 1.

⁹ NATO Military Policy for Crisis Response Operations, amely irányadó a CRO műveletek tervezéséhez szervezéséhez és meghatározza a vonatkozó alapelveket, szempontokat.

¹⁰ AJP 01B: Allied Joint Doctrine (Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína) és az AJP-01C, amely a doktrína 2006-os kiadása

¹¹ Például ENSZ: Koszovó, Afganisztán területén végrehajtott, a válság rendezésére irányuló műveletek.

fenntartsák, az esetleges ellentéteket enyhítsék valamennyi fél hozzájárulásával;

- ◆ *békeépítés (peace building)* azon eljárások összessége, amelyek megszüntetik a kialakult konfliktusok okait, és elősegíti a konfliktus előtti állapotok visszaállítását, de a feladatok végrehajtása során már a polgári szervezetek tevékenységén van a nagyobb hangsúly, akik tovább erősítik a lakosság életének visszaállítását, a gazdaság újbóli fellendülését;
- ◆ *humanitárius segítségnyújtás/műveletek (humanitarian relief)* azon tevékenységek összessége, amely az emberek életének elősegítését biztosítja, többnyire civil szervezetek végrehajtásával és esetleges katonai biztosítással.

A válságreagáló műveletek másik csoportjába tartoznak a különböző feladat végrehajtások támogatására irányuló tevékenységek, amelyek nemzeti vagy többnemzeti szinten egyeztetett feladatok. Ez lehet:

- ◆ humanitárius segítségnyújtás támogatása;
- ◆ kutató-mentő feladatok ellátása, biztosítása;
- ◆ a civil szervezetek és hatóságok katonai támogatása;
- ◆ esetleges evakuálási, kiürítési feladatok végrehajtása, biztosítása;
- ◆ katasztrófák megszüntetésében való részvétel.

Ezeket a feladatokat és azok sikeres végrehajtását nagymértékben befolyásolja a résztvevő *állomány összetétele* (katonai, civil, egyéb hatóságok, más fegyveres szervezetek, kormányzati-, és nem kormányzati szervek), *az adott terület mérete és földrajzi elhelyezkedése, a tevékenységet folytató erők nemzeti összetétele*, és természetesen a *politikai döntések és jogi szabályozások*. **A válságreagáló feladatok tehát olyan tevékenységek összessége, amelyek az adott ország, régió béke állapotát megszüntető konfliktushelyzetet (esetlegesen háborút), vagy a területen kialakult egyéb válságokat felszámolja, az újbóli béke megteremtése érdekében.** Az előzőekből jól látható, hogy a tevékenységek jelentős részében a katonai jelenlét elkerülhetetlen, így a nemzeti haderők képességei meg kell, hogy feleljenek a hagyományos értelemben vett háborús feladatok mellett, az ilyen típusú műveletek ellátására.

2. A többnemzeti műveletek végrehajtását biztosító képességek és követelmények a NATO-csúcsértekezletek tükrében

A közlemény elején hivatkozott washingtoni szerződésben leírtaknak megfelelően, az új stratégiai koncepcióban – amely főként a balkáni missziók tapasztalatain alapul – megfogalmazottak szerint került kialakításra a képességfejlesztési irányelv, amely a **mozgékonyosság és telepíthetőség, a fenntarthatóság, az eredményes harci alkalmazás, a túlélőképesség és a hatékony kommunikáció** irányelveit vetítették előre, mint jövőbeli követelményként. A NATO ennek megfelelően folytatta a stratégiai koncepciójának bővítését, amelyet a későbbiekben megrendezett NATO-csúcsértekezleteken megtárgyaltak, írásba foglaltak. A csúcson minden alkalommal a kor akkori kihívásainak, követelményeinek megfelelően, és az adott időszak veszélyeinek figyelembevételével tárgyalták és vitatták meg azokat a legfontosabb kérdéseket, amelyek a Szövetség későbbi (mai) koncepcióját tükrözi. Ez szolgál alapul a NATO és a tagországok képesség fejlesztési stratégiájának.

A *prágai NATO-csúcson*¹² további megfontolások hangzottak el a képességfejlesztéssel kapcsolatban, amely a koszovói válságot és a 2001. szeptember 11-i terrortámadásokat vette alapul. Egy olyan „átfogó intézkedési csomag” került kialakításra, amely az addigi stratégiai koncepciót és a Szövetség képességeit erősíti. A dokumentum szerint különösen nagy figyelmet kell fordítani a NATO küldetéseinek ellátására, amely a tömegpusztító fegyverek és a terrorizmus hatására megjelenő fenyegetéseket hivatott lecsökkenteni. Mindezek érdekében olyan erők létrehozását kell megvalósítani, amelyek **rugalmasak, együttműködésre képesek, gyorsan telepíthetők** az adott helyszínre – ez magába hordozza a szállítás kérdéskörét is –, a **feladatok végrehajtását önállóan képesek ellátni** akár hosszabb időre is, és fel kell készíteni ezeket az erőket az esetleges **NBC**¹³ **támadások kezelésére**. Az elvárásokat figyelembe véve kezdték meg az NRF¹⁴ létrehozásának előkészítését, amelynek teljes készülségét 2006-ra határozták meg. Kihangsúlyozták az **együttműködő képességre** való törekvés, a **hírszerzés**, a korszerű **vezetés és irányítási** elvek, és a **támogató képességek** fontosságát, továbbá előtérbe helyezték a modern hadviselés követelményeinek, illetve a **számítógépes hálózatok védelmének** előmozdítását. Ezt követően vált az MH elsődleges feladatává a missziós tevékenységek ellátása, amelyet jól tükrözött a külszolgálatokat ellátó katonák létszámának növekedése (amelyet elősegített a professzionális haderő kialakítása), és 2004-től az NRF-ben való szerepvállalásunk.

A 2004-ben megrendezett *isztambuli-csúcson*¹⁵ a XXI. századi **műveletekhez való alkalmazhatóságot** és a **felhasználhatóságot** helyezték előtérbe, amely értelmében **komplexebb hozzájárulást** (szárazföldi, haditengerészeti, légi) követelnek meg a tagországoktól. Az afganisztáni nemzetközi erők fokozottabb támogatását sürgették, amely a közlő választásokat hivatott biztosítani. Ennek megfelelően kellett a helyi erőket felkészíteni mind képességben, mind technikai eszközökkel a megfelelő biztosítás érdekében. Az **együttműködési képességek** további megerősítése nélkülözhetetlen a sikeres műveleti feladatok ellátásában, amelyre nagy hangsúlyt kellett fektetni a misszió többnemzeti jellegéből adódóan. **Korszerű technikai eszközökkel felszerelt, új vezetés és irányítási elvekkel** rendelkező, „használhatóbb”, **telepíthető alegységek** megszervezésére volt szükség, amelyek felállítása a nemzetek feladata, és lehetséges alkalmazásuk segíti elő a Szövetség elkötelezettségét a nemzetközi béke és stabilitás iránt. A **tömegpusztító fegyverek (WMD)**¹⁶ és a terrorizmus további térnyerése fokozott fenyegetést jelen a Szövetség számára. Ezt támasztják alá az isztambuli¹⁷ és a madridi¹⁸ terrortámadások is. Ennek érdekében a **hírszerzési feladatokat** és a megszerzett **információk megosztásának képességét** a tagországok között meg kell erősíteni. A **gyorsreagáló képesség** további fejlesztése, az NRF erők biztosítása a későbbiekben is jelentős a követelményeknek való megfelelésben. A sikeres küzdelem és a tömegpusztító fegyverek ellen történő fellépés érdekében megalakításra került egy NATO CBRN¹⁹ Védelmi Zászlóalj.

A 2006-os *rigai-csúcs*²⁰ fontos és sarkalatos pontja volt az afganisztáni helyzet elemzése. Nagy hangsúlyt fektettek a **tartományok újjáépítésére** a térségben, amelyek az eddigiéknél **nagyobb civil jelenlétet** és **együttműködési képességet** követelt meg. Dr. Szenes Zoltán

¹² 2002. november 21–22

¹³ Nuclear Biological Chemical

¹⁴ NATO Response Forces

¹⁵ 2004. június 28–29.

¹⁶ Weapon of Mass Destruction

¹⁷ 2003. november 15. és november 20.

¹⁸ 2004. március 11.

¹⁹ Chemical, biological, radiological and nuclear

²⁰ 2006. november 28–29.

publikációjának összefoglalásában leírja, hogy az előbbieken felsoroltak alapján a Magyar Honvédség képességei, feladatrendszere teljes mértékben megváltozott. „*A NATO-transzformáció teljes mértékben megváltoztatta a Magyar Honvédség biztonsági környezetét, magát a haderőt és annak működési feltételrendszerét.*” [4] Fontos kérdéskör volt a találkozón a terrorista akciókra történő fellépés új dimenziói. Előtérbe kell helyezni a **legmodernebb technológiai eszközök alkalmazását**, amelyek képesek megerősíteni az ellenséges erők új típusú támadásaira történő hatásos reagálást illetve a megelőzést. Mindezek érdekében minden nemzetnek **folyamatos fejlesztéseket** kell végrehajtania, amelyek tovább erősítik a Szövetség katonai képességeit. A rigai-csúcson ismételten kihangsúlyozták a **mobilitás** kérdéskörét, amely elengedhetetlenül fontos eleme a **hatékony, időbeli reagálásnak**, illetve azt, hogy a jövőben tökéletesíteni kell a **multinacionális**, a Szövetség területétől távol lévő – befogadó nemzeti támogatást nem nyújtó – területeken végrehajtott műveletekben való részvételt. Ezen a csúcsertekezleten került megfogalmazásra a NEC²¹ egyre növekvő igénye, amely alapvetően a műveletekben résztvevő Szövetséges erők között az **információk megosztását, és azok megbízható, gyors és biztonságos továbbítását** jelenti, illetve azok **védelmét a számítógépes hálózatok elleni támadások során**. További képességfejlesztések főbb eleme a CBRN fenyegetések elleni védelem is, amely tovább növeli az erők védelmét a siker kivívása érdekében.

A 2008-ban megrendezett *bukaresti-csúcstalálkozón*²² kiemelték a terrorizmus elleni fellépés fontos elemének, a **hírszerzésnek és az információcserének a megerősítését**, amely hatékony alkalmazása tovább erősíti a NATO műveletekben résztvevő erők jelenlétét, védelmét. Kihangsúlyozták, hogy a NATO továbbra is készen áll a mindennemű fenyegetésre történő gyors fellépésre, de szükséges a szorosabb együttműködés a nemzetközi biztonsági veszélyek mai és jövőbeli kezeléséhez. A tagországok kezdeményezései, felajánlásai – a **stratégiai légi szállítás** és a **hadszíntéren belüli légi szállítás** – az erőteljesebb jelenlétet segítette elő (mindenekelőtt a többnemzeti műveletekben), amely a találkozó különösen fontos kérdésköre volt. Egyetértés született a **hálózat nyújtotta képességek** megerősítésére az információs fölény kivívása érdekében, amely **integrált vezetés-irányítási rendszert** követel meg a nagyobb hatásfokú művelet-végrehajtás érdekében. A NATO továbbra is elkötelezett a **szabványosítás** és **magas fokú együttműködő képesség** fejlesztése, és az **informatikai hálózatok megóvása**, biztonságának növelése területén. A terrorista akciók és az azok ellen történő fellépés az aszimmetrikus hadviselés jegyeit hordozzák magukban, de a terrorista csoportok a hagyományos (kézi) fegyverek mellett alkalmazhatnak **tömegpusztító fegyvereket** is, amely igen megnehezíti a Szövetséges erők fellépését, ezért ez irányú képességek fejlesztése sem maradhat el a számos más területtől.

A 2009-es *Strasbourg–Kehl* NATO-csúcstalálkozón²³ a Szövetség megerősítette a stratégiai elképzelését Afganisztánnal és Koszovóval kapcsolatosan, illetve a terrorcselekmények, tömegpusztító fegyverek elleni fellépéssel összefüggésben. Az egyeztetések értelmében továbbra is **kiemelten kell kezelni és folytatni az addigi technológiai fejlesztéseket**, és nagy hangsúlyt kell fektetni a NATO missziók támogatása érdekében az **információszerzésre**, és a megszerzett **adatok megosztására**. A **telepíthető, fenntartható, rugalmas erők** alkalmazását tovább kell erősíteni, és törekedni kell az esetleges hiányosságok megszüntetésére. A Szövetség és a tagországok informatikai hálózatainak nagyobb védelme

---

²¹ Network Enabled Capability (hálózat alapú képesség), amelyet az Egyesült Királyság Védelmi Minisztériuma fogalmazott meg, és nagymértékben megegyezik az amerikai Network-Centric Warfare - Hálózat Központú Hadviselés fogalmával.

²² 2008. április 2–4.

²³ 2009. április 3–4.

érdekében az **informatikai- és kommunikációs eszközök fejlesztésére** különös figyelmet kell fordítani, mivel ez a terület szintén előtérbe került a jelenlegi kockázatok „listáján”.

A NATO-csúcsértekezleteken megtárgyalt és meghatározott képességek az adott időszak változásait, a missziós tevékenységek során szerzett tapasztalatokat figyelembe véve kerültek meghatározásra. **Meglátásom szerint az „élethosszig tartó tanulás” mintája alapján, a folyamatosan megjelenő új kihívásokra történő gyors és hatékony reagálás csak akkor valósulhat meg, ha felismerjük azokat az irányokat, amelyek elősegítik e törekvéseinket, és képesek vagyunk meghatározni azokat az elveket és eszközöket, amelyek felhasználásával elérhetőek a kitűzött célok.** Ez természetesen minden NATO tagállam alapvető feladata, amely a folyamatos fejlesztéseket nagymértékben meghatározza.

3. Az MH lehetséges nemzetközi feladatai, a híradó és informatikai támogatás definíciója

A Magyar Köztársaság NATO műveletekben való részvétele – várhatóan – a jövőben is meghatározó lesz. Az előző alfejezetben leírtaknak megfelelően, az V. cikkely és a nem V. cikkely szerinti műveletekben való részvétel alapvető kritériuma a képességeknek, kihívásoknak való megfelelés. Az ország biztonságát fenyegető globális, regionális és közvetlen környezetből származó fenyegetések nagymértékben befolyásolják a stratégiánkat. A Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiájában megfogalmazottak szerint a honvédelem két pillére a nemzeti önerő és a szövetségi együttműködés. Az MH feladatai e két területnek megfelelően tevődik össze, az előzőekben tárgyalt képességekhez és fejlesztésekhez hasonlóan. A magyar katonai erők külföldi alkalmazására minden esetben nemzetközi felhatalmazást követően kerülhet sor, amelyet jól tükröz az eddigi missziós tevékenységünk is. Az MH nemzetközi műveletekben való részvétele mindenkor valamilyen együttműködés keretén belül valósul meg, amellyel közvetve vagy közvetlenül szavatolja az országunk és a Szövetség védelmét. A Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiája²⁴ felsorolja azokat a kihívásokat, amelyek meghatározzák a feladatokat a biztonság megteremtése, megóvása érdekében. **A legfontosabb kihívásoknak a tárgyalt témához kapcsolódóan az úgynevezett globális kihívásokat tartom, amely csoportjába a terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek elterjedése az instabil régiók veszélyei, az illegális migráció, a gazdasági instabilitás, az információs társadalom kihívásai és a globális természeti- és civilizációs veszélyforrások állnak.** Ezek megakadályozása és elterjedése érdekében mind a Szövetség, mind az ország olyan haderőt tart fenn, amely többnemzeti együttműködésben, hagyományos és aszimmetrikus hadviselés kereti között képes reagálni a kialakult helyzetre. A következőkben meg kell vizsgálni a Magyar Honvédség lehetséges feladatait, amely alapküldetése a már említett Magyar Köztársaság nemzeti katonai stratégiája és a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrínája.

Megállapítható, hogy a többnemzeti műveletek keretein belül végrehajtásra kerülő válságreakáló műveletek híradó és informatikai támogatása kiemelt szerepet kell, hogy betöltsön a kijelölt, megszervezett és létrehozott erők kiképzésében, felkészítésében, technikai eszközökkel való ellátásában és a feladat végrehajtásban egyaránt. Minden művelet parancsnoki vezetése érdekében létrehozott, telepített és üzemeltetett híradó- és informatikai rendszernek alkalmasnak kell lennie a meghatározott feladat ellátásának támogatására az információk továbbítása céljából. **A folyamatos információcsere a csapatok vezetésének egyik alapvető és legfontosabb tényezője, amely időszakos kiesése is elkerülhetetlenül zavart okozhat.** A folyamatos és megbízható összeköttetés nélkül az alegységek vezetése és

²⁴ 2073/2004. (IV. 15.) Kormányhatározat a Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiájáról

irányítása nem lehetséges. Az alárendeltekkel, az előjárókkal és együttműködőkkel való szoros kapcsolattartás megköveteli a híradó- és informatikai erők és eszközök hozzáértő felhasználását. **Megbízható híradás nélkül a parancsnokok és törzsek nem képesek az alárendeltek vezetni, és erőkifejtésüket a feladat végrehajtására irányítani.** A kommunikáció biztosítása érdekében a szakállomány részére minden esetben meg kell határozni a pontos feladatokat, és részletes tervet kell készíteni, amely a változásokat rugalmasan kezelni. Ezek a megállapítások különösen igazak a missziós feladatok ellátására létrehozott erők vezetése esetén, amely több problémát, és szervezési nehézséget is felvet a kialakításra kerülő kommunikációs rendszer telepítése és üzemeltetése során.

A vezetés és irányítás megfelelő, minden oldalú támogatása nélkülözhetetlen a siker kivívásában. A vezetés és irányítást (C2)²⁵ az alábbiak szerint fogalmazza meg az MH Összhaderőnemi Doktrína : „**Vezetés és irányítás egymással szoros kapcsolatban lévő, de nem szinonim fogalmak. A vezetés jogi kategória, melynek gyakorlása egyszemélyi felelősséghez kötött. Az irányítás a parancsnok által gyakorolt jogkör, amely az alárendeltre átruházható. Ebben az esetben a parancsnok az irányítás kérdéseibe nem avatkozhat bele. A vezetés és irányítás rendszerét a parancsnok és a törzs alkalmazza a hadműveletek előkészítése és végrehajtása során.**”[5] A C2-nek megfelelően a mindenkori parancsnok, mint egyszemélyi vezető, és törzse részére olyan támogatást kell rendelkezésre bocsátani, amely minden esetben biztosítja a vezetés és irányítást. Az MH Összhaderőnemi Doktrínában foglaltaknak megfelelően: „**A támogatás valamely erőnek olyan tevékenysége, amellyel segít, véd, kiegészít vagy fenntart egy másik erőt. Az összhaderőnemi parancsnok támogatói viszonyt létesíthet a meglévő képességek időszakos fokozása érdekében, kiegészítő eszközökkel láthat el alárendeltek, ezáltal kombinálva a különböző eszközök hatását. A támogatás lényegében olyan tevékenység, amely során a koordinációt végző parancsnok a rendelkezésre álló erőivel és eszközeivel segíti a feladatot végrehajtó erőket a harc feladatok sikeres teljesítésében anélkül, hogy a támogató erőket és eszközöket akár csak ideiglenesen is alárendelné nekik.**” [...] **A harci támogatás a harcoló elemeknek nyújtott tűztámogatásból és egyéb műveleti közreműködésből áll. Végezhetik az adott katonai kötelék saját szervezetszerű elemei, átalárendelt megerősítő vagy kijelölt támogató elemek.** [6]

Az MH Összhaderőnemi Doktrínában leírtakat figyelembe véve tehát a híradó és informatikai támogatás a parancsnok vezetés és irányításának olyan támogatása, amely biztosítja az alárendeltek vezetését annak folytonosságának fenntartásával. Az előző alfejezetben leírt lehetséges feladatok alapján meg kell határozni a nem háborús katonai műveletek válságreakáló műveleteinek híradó- és informatikai támogatását, mint tevékenységet. Ezek, és a katonai műveletek típusai alapján a nem háborús katonai műveletek híradása magába foglalja:

- ◆ a béketámogató műveletek híradó és informatikai támogatását;
- ◆ egyéb humanitárius műveleteknek, katasztrófák felszámolásának, kutató-mentő feladatoknak, befogadó nemzeti támogatásnak híradó- és informatikai támogatását;
- ◆ információs-, információ védelmi-, légtér-ellenőrzési műveletek híradó és informatikai támogatását.

A nem háborús katonai műveletek híradó- és informatikai támogatása tartalmazza mindazon híradó és informatikai erőket és eszközöket, amelyek békeidőszakban és az esetleges válságok kezelése során alkalmazásra kerülnek. Az előző alfejezetek alapján

---

²⁵ Command and control

megállapítható, hogy a nem háborús katonai műveletek híradó és informatikai támogatásának egyik részterülete a válságreagáló műveletek híradó támogatása, amely lehet katonai illetve nem katonai jellegű válságreagáló műveletek híradó és informatikai támogatása.

A híradás és az informatika összefonódása, konvergenciája elkerülhetetlen és szükséges a korszerű csapatvezetés megvalósítása és a növekvő igények teljesítése érdekében. Szöllősi Sándor mk. őrnagy doktori disszertációjában a következőképpen fogalmazta meg a folyamatot: „[...] az informatika az élet minden területén, és egyre mélyebb technikai rétegekben történő megjelenése hosszabb távon a hagyományos értelemben vett távközlést magába olvasztja, átvéve annak minden szerepkörét és funkcióját.” [7] A híradás, mint a csapatvezetés alapvető eszköze az információk továbbításának biztosítására mára már nem teljes körű értelmezést ad a jelenlegi híradó és informatikai támogatásnak. A katonai informatika egyes megfogalmazások szerint a fegyveres erők eredményes működését biztosító informatikai rendszerek összessége.

A parancsnok vezetés és irányítása támogatásának érdekében híradó- és informatikai rendszer kerül megszervezésre, telepítésre és üzemeltetésre. Az előzőekben leírtak alapján, Prof. Dr. Munk Sándor ezredes a következőképpen írta le a híradó rendszer, informatikai rendszer és a híradó- és informatikai rendszer fogalmát: „Az információs tevékenységeket megvalósító technikai rendszerekhez kapcsolódó, alapvető NATO fogalmak közé az information system, communication system, illetve a communication and information systems fogalmak tartoznak, amelyek definícióinak a NATO szabályozókban előforduló különböző változatai a következők: **„information system (IS):** Eszközök, módszerek és eljárások, illetve működtető személyzet, információfeldolgozási funkciók megvalósítására létrehozott rendszere.

„communication system (CS): Eszközök, módszerek és eljárások, illetve működtető személyzet, információátviteli funkciók megvalósítására létrehozott rendszere.

„communication and information systems (CIS): A kommunikációs és az információs rendszerek – eszközök, módszerek és eljárások, illetve működtető személyzet információátviteli, illetve információfeldolgozási funkciók megvalósítására létrehozott rendszereinek – összefoglaló megnevezése.” [8]

Hasonló megfogalmazásban értelmezhető a C2CS²⁶ kifejezés, amely szűkebb értelemben véve jellemzi a híradó rendszert. A C2CS tehát, a vezetés és irányítási kommunikációs (híradó) rendszer, amely a vezetés és irányításhoz szükséges információáramlást biztosítja. **A rögzítettek alapján konstatálható, hogy a NATO-ban alkalmazott kifejezések közel azonos irányelveket mutatnak, de minden kifejezés az adott szakterületre vonatkozóan ad szűkebb értelmezést.** Természetesen a szakirodalmak és más fejlett NATO hadseregek szakértői további megfogalmazásokat használnak a különböző képességű, de a híradó rendszereken alapuló rendszerek meghatározására. Ilyen a C4ISR²⁷ kifejezés, amely sokkal specializáltabb, összetettebb technikai eszközöket és eljárásokat csoportosít az adott feladat végrehajtásának támogatása céljából. Dr. Haig Zsolt az alábbiak szerint fogalmazta meg az információs főlény megszerzése érdekében alkalmazott C4ISR rendszerek fontosságát: „Az információs főlény kialakulásához jelentős mértékben járul hozzá a legújabb információtechnológiai eszközök és vezetési módszerek alkalmazása. Ezért az információs főlény megszerzésének és megtartásának nélkülözhetetlen előfeltétele a korszerű, integrált vezetési, információs és felderítő rendszerek (C4ISR) széleskörű alkalmazása [...] Az információs főlény elérése és megtartása tehát szorosan függ a különböző szenzorok, felderítő

²⁶ C2CS: Command Control Communication System: vezetés és irányítási híradó rendszer

²⁷ C4ISR: (Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance): vezetés, irányítás, kommunikáció, informatika, hírszerzés, megfigyelés, és felderítés

eszközök és rendszerek minőségétől, a vezetési folyamat gyorsaságától, a végrehajtó erők képességeitől és az eszközök egységes hálózatba kapcsolásától.” [9]

A fent leírtak alapján fontos kiemelni, hogy ezek a rendszerek nem téveszthetők össze a Magyar Honvédség által újonnan hadrendbe állított, folyamatos fejlesztéseken végbemenő C2 rendszerével. **A C2 rendszer egy komplex parancsnoki vezetés-irányítási rendszer, amely olyan információk gyűjtését, feldolgozását és tárolását hivatott kiszolgálni, mely a parancsnok döntéshozatalát könnyíti és gyorsítja meg a hadműveleti feladatok végrehajtása során.** Kovács László már 2001-ben, konferencia előadásában rámutatott ennek fontosságára, és a két különböző rendszer határvonalának „összemosódására”: *„A digitális hadszíntéren már-már elválaszthatatlanok a határok, hol kezdődik parancsnoki vezetés rendszer, és hol ér véget a kommunikációs rendszer, nem beszélve a digitális integráció következményeként mindezeket támogató informatikai rendszerekről. Ma már C4I és C4ISR (Command Control Communication Computer Intelligence Surveillance Reconnaissance) rendszerekről beszélünk, amelyek mintegy alapját képezve a digitális hadszíntéren folyó katonai tevékenységnek, egy kicsit megváltoztatják mind a kommunikációról, mind a vezetésről alkotott eddigi hagyományos nézeteinket.” [10]*

Tehát a válságreakáló műveletek híradó- és informatikai rendszere azon eljárások, technikai eszközök és az azokat telepítő, üzemeltető személyzet komplex rendszerteknikai összessége, amely a válságreakáló műveletekben résztvevő erők belső-, a szervezetek közötti-, a nemzeti (honi)- és a hadműveleti előjárók irányában biztosítja az információcserét és annak feldolgozását, a többnemzeti jellegből adódó követelmények megteremtése érdekében.

Összegzés, következtetések

Napjainkban a legnagyobb veszélyt a kisméretű fegyveres összecsapások jelentik, amelyek nem csupán a régió, de a világ biztonságát is nagymértékben befolyásolják. Ezen válságok rendezése korszerű szemléletet, és korszerű fegyverzettel, haditechnikai eszközökkel felszerelt erőket követel meg a NATO minden tagállamának haderejétől. A NATO megfogalmazása alapján **a válságok kezelése érdekében összetett, többfunkciós válságreakáló műveletek kerülnek végrehajtásra, amelyek a kialakult konfliktus kezelésére, esetlegesen megelőzésére, azaz válságkezelésre irányulnak, katonai, civil és egyéb rendészeti erők és eszközök felsorakoztatásával.**

A siker kivívásának alapvető eleme, hogy **a determinált célokhoz hozzá kell rendelni a válságreakáló erők képességeit.** A washingtoni szerződés és a NATO-csúcsértekezlet meghatározta azokat a főbb irányelveket, amelyek biztosítják a sikeres missziós tevékenységeket. A legalapvetőbb képességek mellett, mint a mobilitás, rugalmasság, telepíthetőség, **a fő hangsúly a korszerű infokommunikációs eszközökkel támogatott vezetésen van.** A NATO és a nemzeti fejlesztéseknek ezen elvárásoknak kell megfelelnie, amelyek természetesen a műveleti tapasztalatok alapján folyamatosan bővülnek, pontosításra kerülnek. **Ezért a folyamatosan megjelenő új kihívásokra történő gyors és hatékony reagálás érdekében képesnek kell lenni felismerni és meghatározni az irányelveket, eszközöket, amelyek alkalmazásával elérhetőek a kitzűzött célok.** Mindezek mellett a magas fokú együttműködő képesség – technikai és személyi – elengedhetetlen eleme a többnemzeti műveletek sikerének.

A vállalt kötelezettségeknek megfelelően a Magyar Honvédség részt vesz különböző nemzetközi műveletekben. Hozzájárul a szövetséges küldetések ellátásához az arra kijelölt és felkészített katonai erők felajánlásával, elősegítve a terrorizmus elleni harc katonai feladatainak ellátását. Ezek elérése érdekében folyamatos fejlesztések kerülnek végrehajtásra, amelyek a válságreakáló műveletekben szolgálatot teljesítő alegységek védelmét, és a sokrétű feladatok ellátását biztosítja. **Az alegység folyamatos vezetése érdekében olyan híradó- és informatikai rendszert kell létrehozni, amely támogatja a parancsnoki vezetést a műveletek teljes spektrumában, biztosítja az információcserét, azok feldolgozását és esetleges tárolását a művelet végrehajtásának időtartamában.** A többnemzeti műveletek során megtervezésre, megszerzésre, telepítésre és üzemeltetésre kerülő híradó- és informatikai rendszer számos követelményeknek kell, hogy megfeleljen, amelyeket elsősorban a missziós tevékenységet ellátó erők képességei határoznak meg.

Az anyagban foglaltakkal kapcsolatos főbb megállapításaink, következtetéseink:

- 1. A nemzetközi műveletek sikeres végrehajtása érdekében szövetségesi és nemzeti szinten egyaránt meg kell határozni mindazon képességeket, amelyek szavatolják az összetett feladatrendszer eredményes ellátást a hadművelleti területen.**
- 2. A nemzetközi- és hazai missziós tapasztalatok alapján megállapítható, hogy kisméretű, többfunkciós képességekkel rendelkező, korszerű haditechnikai eszközökkel felszerelt katonai erőket (civil képességek kiegészítésével) kell létrehozni, amelyek a kor követelményeinek megfelelően, és az elvárásokhoz igazítva viszonylag kis anyagi ráfordítással továbbfejleszthetők, és a jellegükből adódóan képesek a konfliktusok felszámolására és hazai alkalmazásra egyaránt.**
- 3. A legfontosabb képességek közé tartozik a gyors bevetetőség, a moduláris felépítés, expedíciós képesség, rugalmasság és a mindezt támogató, korszerű híradó- és informatikai rendszerrel való kiegészítés.**
- 4. A modern híradó és informatikai eszközökkel megszervezett híradó- és informatikai rendszer támogatja a parancsnok és törzse részére a vezetést, amely a széleskörű információcserét és információfeldolgozást lehetővé téve elősegíti a siker kivívását. Ezen rendszerek kiemelt jellemzője kell, hogy legyen a nemzetközi együttműködő képesség, amely a többnemzeti jellegből adódóan releváns.**
- 5. A válságreakáló műveletek híradó- és informatikai rendszere azon eljárások, technikai eszközök és az azokat telepítő, üzemeltető személyzet komplex rendszertechnikai összessége, amely a válságreakáló műveletekben résztvevő erők belső-, a szervezetek közötti-, a nemzeti (honi)- és a hadművelleti előljárók irányában biztosítja az információcserét és annak feldolgozását, a többnemzeti jellegből adódó követelmények megteremtése érdekében.**

Hivatkozás- és irodalomjegyzék

- [1] FM 100-7 DECISIVE FORCE: The Army In Theater Operations
Chapter 8: Military Operations Other Than War ; Headquarters Department of the Army Washington, DC, 1995
- [2] Rábai Zsolt: Viták az új stratégiai koncepció körül
In.: A NATO formálódó új stratégiai koncepciója és Magyarország; Konferencia előadás 2010. március 25.; ZMNE Budapest
- [3] Bencze B. – Hegedüs Z. – Kolossa S. – Padányi J. – Praveczi Z. – Szternák Gy.: A Válságreakáló műveletek elmélete és gyakorlata a 21. században

- Egyetemi jegyzet; ZMNE Budapest 2004; p.: 66.
- [4] Szenes Zoltán: A NATO-transzformáció hatása Magyarországra, a Magyar Honvédségre
In.:http://www.hm.gov.hu/hirek/kiadvanyok/uj_honvedsesegi_szemle/a_nato-transzformacio
- [5] Ált/27 Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrina 3. kiadás
Honvédelmi Minisztérium kiadványa, 2010; p.: 52.
- [6] Ált/27 Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrina 3. kiadás
Honvédelmi Minisztérium kiadványa, 2010; p.: 57-59.
- [7] Szöllősi Sándor okl. mk. őrnagy: Konvergáló hálózatok fejlődési trendjei, a technikai alkalmazhatóság kérdései a Magyar Honvédség infokommunikációs rendszerében (doktori PhD értekezés) Budapest, 2007 p.: 6.
- [8] Dr. Munk Sándor: Katonai informatika III. ZMNE, 126. oldal
- [9] Dr. Haig Zsolt mk. alezredes: Az információs műveletek, a sigint és az elektronikai hadviselés kapcsolatrendszer
In.: Felderítő Szemle, VI. évfolyam különszám; Budapest, 2007 február, p. 30.
- [10] Kovács László: Gondolatok napjaink technológiájáról és a digitális hadszíntér kapcsolatáról
In.: <http://www.zmne.hu/tanszekek/ehc/konferencia/april2001/kovacs.html>